

1^a Si separatio fieri non possit absque scandalo, et ex cohabitatione de incontinentia probabiliter timeatur. Quæ clausula agitare non debet Confessarium; cum vix in praxi aliter esse possit: unde rarissime aut nunquam erit necessarium experiri, an conjuges possint separari et honeste vivere tanquam frater et soror.

2^a Certiorata parte de nullitate prioris matrimonii; sed ita caute, ut oratoris delictum nunquam cognoscatur. Consensus autem compartis sic exigi potest: si nullum sit periculum infamiæ aut separationis, aperte dicat sponsa parti ignaræ: *Nullum est matrimonium nostrum propter aliquod impedimentum: vel dixit mihi Confessarius nullum esse; ideo renovemus consensum.* Quia tamen id raro fieri potest, cum raro conveniat monere partem ignaram, hinc assignantur communiter duo alii modi, qui nobis arrident: 1. ut sponsa dicat: *Quando nupsi tecum, non satis curavi de vero consensu; nunc verum præstare volo: vis præstare et tu?* Sine mendacio id dicit; quia consensus invalide præstare est nullus; 2. ut hæc verba proferat: *Scrupulis angor de valore matrimonii nostri, ideoque renovemus consensum;* id enim satis est, ut altera pars ponat consensum novum independentem a primo¹. — Quod si Confessarius videat hanc conditionem non posse verificari, nec spem adesse obtinendi novum consensum, uti si, v. g., in discordiis vivant conjuges, id ab initio Pœnitentiariæ exprimat: vel postea ad eam scribat, ut obtineat dispensationem *in radice* (X).

3^a Uterque inter se de novo secrete ad evitanda scandala, contrahere valeat; id est sine præsentia Parochi et testium.

¹ Alius modus est, si accedat copula, maritali affectu habita, ex parte conjugis consensu impedimenti per dispensationem jam sublato, intendendo sic exprimere novum consensum ad matrimonium de novo contrahendum; nam ex altera parte inscia jam exercetur copula eo affectu ex primo consensu præstito usque tunc in effectu perseverante. Hic tamen modus, quem non reprobatur Benedictus XIV, *Notificatione* LXXXVII, n. 74, tunc tantum sufficeret quando non esset locus modis aliis; et insuper immineret periculum gravis damni. — V. Liguori. *Op. Mor.*, l. VI, n. 1117.

DISPUTATIO QUARTA DE MATRIMONII CELEBRATIONE ET CONVALIDATIONE

607. Q. 1. Quid requiritur ad ritam matrimonii celebrationem?

R. Ex parte contrahentium id requiritur, ut sint in statu gratiæ; quia suscipiunt Sacramentum vivorum; ideo præstat prius conscientiam Confessione expiare¹, atque ad uberio-rem gratiam Eucharistiam suscipere, et Dei benedictionem in proprias nuptias suppliciter postulare. Imo congruum est, ut pro ea celebratione tempus eligant, quod faciendo Sacro constitutum est ab Ecclesia; adeo ut non modo virtute Sacramenti, verum etiam Sacrificii fructibus cumulentur².

608. Ex parte vero Parochi, vel alterius legitimi assistentis requiritur, ut servet accurate quæ in Rituali R. præscripta sunt: ut nempe *in Ecclesia superpelliceo et alba stola indutus, coram tribus aut duobus testibus, virum et mulierem (quos parentum vel popinquorum suorum præsentia cohonestari decet) de consensu in matrimonium interroget, utrumque singillatim vulgari sermone: et cetera ibidem adnotata religiose curet.* Matrimonio celebrato *si nuptiæ sint benedicendæ*, Missam propriam (in qua scilicet ea nuptiarum benedictio habetur), legat; servatis tamen Rubricis³.

¹ Non possunt tamen absolute loquendo exigere Parochi, ut Confessio matrimonio præmittatur, nisi præceptum Episcopi hoc statuat; nam ad gratiam recuperandam sufficit hic etiam contritio. Aliunde Parocho plerumque non constat, sponsos non esse in gratia. Imo etsi adsit lex, possunt quandoque occurrere casus, in quibus lex ista exceptionem admittere videatur, ad majora scilicet præcavenda mala. *Gousset, Gury.* — V. *Analecta juris pontificii*, t. I, p. 704.

² V. Novariensis Synodus; *Gousset, Theol.*, n. 896; et Benedictus XIV, *Notificatione* XLVI.

³ Circa rubricas V. Appendix II in fine voluminis primi, ubi notantur plurimæ declarationes. Id unum addimus: Si Missa sit de sponsis, tres dicendæ sunt Orationes; prima de sponsis; 2^a et 3^a diei currentis; id est 2^a de Officio diei; 3^a quæ dicenda foret secundo loco in Officio diei, si esset de simplicis

609. Diximus si nuptiæ sint benedicendæ; nam vidua non benedicitur, etsi illius vir nunquam uxorem duxerit; cum in hisce nuptiis desit plena significatio unius sponsi Christi cum una sponsa Ecclesia. Quod si mulier nemini unquam nupserit sed jam alias nupserit vir ejus, nuptiæ benedicantur, ubi talis adest (prout in Novariensi Diœcesi) consuetudo. Benedictio autem non est concedenda: — 1. tempore feriato¹; et graviter peccaret Parochus hoc tempore nuptiarum benedictionem concedens, et sponsi eam recipientes; — 2. extra Ecclesiam, quia illa benedictio non nisi intra Missam fieri debet, quæ quidem extra Ecclesiam non est celebranda; — 3. non est danda extra Parœciam, sine expresso consensu Parochi loci; quia esto quod valide et licite Parochus assistere possit matrimonio suorum parochianorum etiam extra Diœcesim (quæ assistentia consistit in illis verbis: *Ego vos conjungo*, et annuli traditione)². Non tamen licite extra Parœciam nuptias benedicit: nam assistentia est actus quietus neminem lædens; sed benedictio nuptiarum est actus sollemnis, qui saltem functiones et ordinem perturbat; — 4. nuptiarum benedictio non est danda in probabiliori sententia conjugibus jam benedictis, licet postea detegatur nullum fuisse eorum conjugium; quia benedictio primario personas ipsas respicit.

Ceterum in omni casu hanc benedictionem omittere, commune est non esse mortale, cum hæc cæremonia (quæ tamen et antiquissima est, et jure canonum inducta³) non ita communiter sit recepta. Attamen eam adhibere valde præstat ad uberiores fructus percipiendos.

vel de semiduplici, quæ quidem variat juxta temporum et adjunctorum diversitatem, ut videre est in Rubrica Missalis, ubi *de commemorationibus et orationibus*.

¹ Tridentinum, sess. xxiv, c. x, *De R. matr.* — Liguori, *Op. Mor.*, l. VI, n. 1087.

² Præstat, ut cum interrogantur sponsi de eorum consensu, Parochus non solum nomen, sed cognomen etiam sponsorum exprimat; sic multo magis personæ designantur et testes securius fidem de contracto matrimonio facere possunt.

³ Cap. *Aliter.* — V. Ferraris, v^o *Benedictio*.

610. Q. 2. *Quid agendum a Confessario, si pœnitens matrimonium contracturus non possit absolvi?*

R. Vel pœnitens putat in bona fide se posse matrimonium licite contrahere, etsi non absolutus; vel cognoscit matrimonium requirere statum gratiæ, ut licite contrahatur. — In primo casu, si prævideatur pœnitens monitioni obtemperaturus, moneatur se non posse sine gravi peccato matrimonium contrahere in statu peccati mortalis. Si e contra prævideatur monitionem contempturus, in bona fide relinquatur, et Confessarius taceat de obligatione status gratiæ ad matrimonium licite contrahendum, ne peccet formaliter, ubi fortasse solum materialiter peccabit. Dicat tamen pœnitenti: Si matrimonium in eas, contende, ut vero dolore conteraris, et contritionem perfectam habeas ante matrimonii celebrationem; et paulo post ad me revertaris, ut Confessionem tuam perficere possis. — In secundo casu, Confessarius debet pœnitentem e matrimonio contrahendo retrahere usquedum absolvi possit, fortiter loquendo de sacrilegio, quod committunt matrimonium ineuntes in peccati mortalis statu. Si nihilominus matrimonium differre renuat, moneat ipsum Confessarius, ut omnino curet contritionem perfectam elicere.

Confessarius ita se gerens, etsi non putet pœnitentem adeo eximiam comparaturum esse dispositionem, non censetur sacrilegium approbare; cum contendat ut vitetur per contritionem perfectam¹.

611. Q. 3. *An Parochus possit assistere matrimonio eorum, qui sunt publici peccatores, vel publice faciunt contra Ecclesiæ leges?*

R. Cum Benedicto XIV: *Quamvis juxta communioem magisque receptam sententiam non sit (Parochus) matrimonii minister; tamen in multis comparatur ministro, nec licite sua præsentia firmare potest contractum, quem scit a contrahentibus sacrilege iniri*². Ratio est, tum quia de jure naturali nemo potest cooperari peccato proximi, etiamsi alter

¹ Ita in libro *Examen raisonné ou Décisions théologiques*; Lyon, 1851.

² *De Synodo*, l. VIII, c. xiv. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. VI, n. 54; Bouvier, Gury, Gousset.

peccatum jam interne consummaverit; tum quia Parochus tenetur ex justitia incumbere salutem spiritali suarum ovium eas avertendo a peccatis. Quod dictum est de Parochis, idem valet de testibus, qui tamen satis excusarentur a peccato, si assisterent coacti metu gravi; cum ipsi non teneantur, nisi ex charitate impedire peccatum.

Aliquando tamen vel ipse Parochus excusatur, si nempe urgeret ratio valde gravis et aliquo modo proportionata malo, quod permittitur in Sacramenti profanatione: v. g., si Parochus ad id cogereetur metu mali gravissimi, vel si imminerent gravia mala communitati, aut ipsis contrahentibus, uti si sponsi jam sint conjuncti civiliter (uti in Gallia evenire solet, ubi matrimonium civile ecclesiastico præire debet), et sponsi ad meliorem frugem respiscere nolint, ut ita liberentur a peccato concubitus, eos legitimo matrimonio jungendo (Y).

612. Quid (quæres) agere debet Parochus, si partes civiliter contraxerunt; at postea pars una recuset contrahere coram Ecclesia? En responsio cardinalis Caprara legali a latere in Galliis: tunc ad dispensationem in radice matrimonii, seu ad matrimonii sanationem in radice deveniri posse judicamus, ita ut saltem innocentis partis animæ salutem, proli legitimitati et familiarum tranquillitati omnino cautum sit, et quamprimum etiam renuentis animæ salutem provideri possit¹.

613. Q. 4. Quid si dignoscatur matrimonium initum nullum esse?

R. Ut hac in re Parochus vel quivis alius cujus interest, partes suas rite adimpleat, videndum an impedimentum sit dispensabile vel non.

Si impedimentum non dispensabile est publicum, partibus præcipiat, ut illico se separent quoad thorum atque habita-

¹ Sponsi qui jam contraxerunt matrimonium juxta Ecclesiæ leges, ante ipsum contractum civilem matrimonialiter vivere possunt: quia contractus civilis ad Sacramenti validitatem non requiritur. Sic tamen juncti omnino urgendi sunt ad contrahendum etiam civiliter (si aliud non obstet), tum ut satisfaciant legi non injustæ (si respiciat solum civilia), tum ut provideant statui civili filiorum. Ita *Bowier*.

tionem, et curent obtinere sententiam a judice ecclesiastico de nullitate matrimonii. Quod si impedimentum non dispensabile sit occultum, et utrique parti incognitum, et non possint separari absque gravi scandalo et damno, erunt in bona fide relinquendi. — Si autem uni tantum parti notum sit, altera pars inscia monenda est, licet monitio non sit profutura; quæ nolens recedere ab usu conjugii, erit dimittenda, si cum ea habitari nequeat absque gravi periculo fornicandi, vel alterius gravis damni temporalis: et interea erit recurrendum ad Superiorem ecclesiasticum pro matrimonii dissolutione. Quid si juridice ostendi non possit matrimonii nullitas? Tunc quamvis per excommunicationis fulminationem obligaretur ad reddendum alteri debitum, humiliter sustinere debet potius hanc pœnam, quam Deum offendere¹: hæc autem censura, utpote ex errore lata, coram Deo non ligat. — Si denum occultum illud et non dispensabile impedimentum, utrique parti sit notum, Parochus conjugii usum ei interdicit; et nullo extante incontinentiæ periculo, eis permittere poterit, ut simul adinstar fratris et sororis cohabitent. Secus separationem jubeat, eos obligando ad providendum proli, si quæ sit eo meliori modo, quo fieri potest. Ita *Alasia*.

Si vero impedimentum est dispensabile, tunc si matrimonii nullitas est publica, ut scandalum auferatur, conjuges statim sunt quoad thorum et habitationem separandi, dein urgendi ut dispensationem obtineant, atque iterum in faciem Ecclesiæ contrahant, id est coram Parocho et testibus². Vel res ad

¹ Cap. XLIV, *De sent. excomm.* — Ferraris, vº *Matrimonium*, art. 8.

² Quando nullitas matrimonii publica est, iterum celebrandum est matrimonium in faciem Ecclesiæ, ut publice constet de illo; et Ecclesia non dispensat a clandestinate, si vix excipias aliquem casum. At si nullitas non sit manifesta, et jam matrimonium primitus fuerit celebratum in faciem Ecclesiæ, in probabiliore sententia ac communi non est iterum revalidandum coram Parocho et testibus: nam talis assistentia non fuit præscripta ad testandam matrimonii validitatem, sed tantum illius celebrationem, ne scilicet plura quis ineat fraudulenter. Ita S. C. C.; et talis est stylus S. Pœnitentiæ, testo Benedicto XIV, *Notificatione* LXXXVII. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. VI, n. 1110.

Episcopum deferenda, qui visis circumstantiis, pronuntiabit matrimonii nullitatem, aut ejus revalidationem urgebit.

Quid vero (addes) si matrimonii nullitas ob impedimentum dispensabile non sit publico nota? Tunc vel agitur de matrimonio nullo ob defectum consensus, vel ob aliud impedimentum dirimens.

614. Quoad 1 : si ex utraque contrahentium parte consensus defuerit, utraque ipsum renovare debet : cum nullus sine mutuo consensu subsistat contractus. Si vero consensus ex parte unius tantum conjugis defuerit, quia, v. g., fidei vel ex errore consensit, tunc Comitulus, Hurtadus, Palaus ac Pontas volunt partem ignaram esse monendam, ut ipsa quoque de novo consentiat; quia ejus consensus ab initio fuit nullus, cum ceciderit supra materiam inhabilem: at si nullus ab initio, neque in presentiarum esse aut perseverare potest. Sed communiter et verius id cum D. Thoma¹ negant Alasia, Cuniliati, Layman, Navarrus, Roncaglia, Salmanticenses, Sanchez, Sotus, Tournely alique plures. Nam si pars inscia verum consensum posuit, uti supponitur, neque illum retractavit, adhuc ipse perseverat, licet quodammodo suspensus per defectum consensus alterius: hic ergo si accedat, ille evadit absolutus, totamque vim suam debet exercere. Id fortius probatur ex ipso jure canonico, in quo habetur, quod invite desponsata, si postea sponte sit cognita, non auditur contra matrimonium, quia copula æquivalet libero consensui: nec tamen vir consensum suum renovavit². — Si tamen certiorando partem, mali exitus non timeantur, recte sentit Benedictus XIV primam sententiam uti tutiorem esse tenendam; cum nempe agatur de valore Sacramenti.

615. Quoad 2, dicimus: si impedimentum dispensabile *utriusque parti* notum est, obtenta dispensatione, matrimonium erit de necessitate revalidandum per utriusque consensus renovationem; cognita enim matrimonii nullitate, jam partes sciunt eorum consensum fuisse sine effectu. Interim, quoadusque obtineatur dispensatio, separandi sunt quoad

¹ Suppl. q. 47, a. 4. — Liguori, *Op. Mor.*, l. XI, n. 1009, etc.

² Cap. *Insuper iv qui matr.*

habitationem, si adsit aliquod incontinentiæ periculum. Prudenter tamen, ne publicus id dignoscat: poterit, v. g., Confessor vel Parochus consulere, ut sub prætextu mercaturæ vel devotæ peregrinationis vel invisendi amicos una pars alio eat ad tempus.

616. Si vero impedimentum dispensabile *uni parti* tantum notum est, pars conscia debet abstinere ab usu conjugii; et ordinarie loquendo alteri parti erit nullitas manifestanda, ut obtenta dispensatione, consensus mutuo renovetur: idque maxime, quia Pœnitentia in dispensationibus solet adjungere clausulam: *de certioranda comparte*, quæ probabilis ex Benedicto XIV non simplex instructio, sed positiva conditio est. Diximus *ordinarie loquendo*, quia id non est de absoluta necessitate; etenim prior consensus fuit jure naturæ validus, et adhuc perseverat, licet quodammodo suspensus per impedimenti obicem: quo quidem obice sublato, prior consensus evadit absolutus, totamque vim suam naturale exercendo unitur consensui alterius. Idque ea ferme ratione, qua magnes lapis, obice remoto, ferrum ad se trahit ex vi sua naturali, quam per obicis appositionem non amiserat quidem, sed solum impeditam suspensamque retinebat¹. In hac agitur sententia, si ex impedimenti manifestatione adsit periculum, ne compartis delictum manifestetur, atque inde timeantur dissidia, et maxime si suspicio suboriatur, quod alter non amplius velit contrahere; tunc ad supremam Sedem iterum confugiendum difficultatem exponendo.

In illis porro adjunctis Papa, seu pro ipso S. Pœnitentia dispensat a clausula consueta de certioranda parte, indulgetque, ut etiam jure ecclesiastico validus habeatur consensus jam validus jure naturæ illumque in sua radice sanat ab impedimento, ad ipsum videlicet matrimonii initium ascendendo; et hoc quidem est in more, et en dispensatio *in radice*, ut aiunt². Imo si gravissima urgeat necessitas, ut si

¹ Id pluribus tuetur Barbosa in c. *Significatum*, l. III, t. XXXI, de *Regular.*

² Hanc dispensationem concessit Clemens XII, 2 apr. 1705. Et etiam ante ipsum id factum narrat Rigantius ad Regul. XLIX. Id fieri posse docet Benedictus XIV, *Notificatione* LXXXVII; idque ipse fecit 26 sept. 1755. Item

non possit hic et nunc vitari redditio debiti, et ex manifestatione immineat periculum separationis magno cum populi scandalo aut prolis detrimento, poterit ipse Episcopus dispensare sine dicta clausula certiorandi compartem. Vel etiam crescente temporis angustia, poterit Confessarius declarare, eo in casu Ecclesiam velle illam conditionem omissam, utpote tunc moraliter impossibilem. Ita Benedictus XIV, Navarrus ceterique.

617. Si tandem impedimentum dispensabile *neutri parti* notum sit, et in bona fide conjuges versentur, erunt monendi ubi sit certa spes fore, ut matrimonium convalidetur (quod tamen non ita facile supponatur). Secus ex Innocentii III rescripto *dissimulare poteris, ut remaneant in copula sic contracta; cum ex separatione (sicut asseris) grave videas scandalum imminere*¹. Quamquam dispensatio *in radice* iis conjugibus nullitatem nescientibus poterit applicari, quin prius moneantur. Hoc si sedulus Parochus faciendum curaverit illud non minimum obtinebit, ut et peccata materialia vitentur, et ipsius etiam matrimonii impediatur dissolutio, si quando ejus vitium partibus innotuerit (Z).

Pius VII, Leo XII, alique. Et hodie etiam si necessitas sit, facit S. Pœnitentiaria. Quo admissio, est certe temerarium hanc facultatem Pontifici velle adhuc denegare. — V. Liguori, *Homo Apost.*, tract. XVIII, n. 82. — *Quid (dices) si postea impedimentum detegatur in foro externo?* — Erit acquiescendum testimonio Confessarii. Quid si Confessarius moriatur? impossibile est, ut omnibus occurratur eventibus. Attamen aiunt, quod si casu detecto impedimento, suspicio esse possit, quod conjuges renuerent in conjugio manere cum gravi fidelium scandalo ac filiorum detrimento, peti potest a S. Pœnitentiaria facultas litteras dispensationis caute ac secreto custodiendo, quoadusque aliqua suspicio separationis esse possit. — V. Benedictus XIV, de re fere simili, *Notificatione* lxxxvii, nn. 54 et seqq.

¹ Cap vi, *De cons. et affn.* Aliquando præstare potest, ut prius petatur dispensatio, et postea moneantur conjuges, qui etsi velint de novo contrahere; non tamen ita facile abstinere ab usu conjugii, expectando dispensationem. Certe prudentia magna necessaria est.

DISPUTATIO QUINTA DE MATRIMONII BONIS, EFFECTIBUS ET DEBITO CONJUGALI

618. Q. 1. *Quænam sunt matrimonii bona et effectus?*

R. Cum Angelico, tria sunt bona matrimonii: *Sacramentum, fides et proles*. Quibus bonis abunde compensantur tria incommoda, quæ in conjugio reperire est. — Primum incommodum in matrimonio est *voluptas*, quæ rationem absorbet: et hoc compensatur procreatione liberorum, quibus genus humanum propagatur, et Deus perpetuo colitur. Secundum inconveniens est *molesta sollicitudo* comparti placendi, filios educandi, rebus domesticis providendi: et hoc compensatur bono fidei seu fidelitatis, qua alter alteri uniri debet et præsto esse. Tertium incommodum est *perpetua servitus*, qua unus alteri obligatur: et hoc compensatur bono Sacramenti, quo gratiam conjuges recipiunt, ut facilius vinculum illud perpetuo ac meritorie tolerant¹.

619. In his habes totidem matrimonii ipsius effectus: nempe *gratiam* in bono Sacramenti: *Jura et onera* reciproca in bono fidei; *mutuam corporis traditionem* in bono prolis. Sunt igitur effectus.

1. *Gratia*: est de fide ex Tridentino². Hæc autem est gratia *sanctificans secundaria*; cum matrimonium non sit directe ad remittenda peccata: unde non nisi per accidens primam gratiam confert et mortale aufert; et *sacramentalis*, quæ fundatur in jure gratias actuales recipiendi conducentes ad finem hujus Sacramenti.

2. *Jura et onera*, quæ necessario comitantur individuum illius vitæ societatem. Quæ porro sunt vel solius viri, uti jus potestatis maritalis et patriæ, atque onus familiam alendi, educandi et tuendi: vel sunt solius uxoris, uti jus participandi dignitatem, nobilitatem aliaque privilegia mariti, et

¹ Suppl. q. 49, a. 1 et seqq. — ² Sess. xxiv, can. 1.